

Volume 5/6 September

2017 p. 296/306

**INVESTIGATION OF INFORMATIVE
TEXTS IN 5TH - 8TH GRADE TURKISH
TEXTBOOKS IN TERMS OF THEMES
AND GENRES**

**5 - 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Verici Metinlerin
Tema ve Tür Açısından İncelenmesi**

Zümrüt CEYLAN¹

Aliye Nur ERCAN²

Şerife AKPINAR³

Abstract

The texts in the textbooks are important materials for Turkish lessons. Texts could help in many ways, such as correct and effective use of language, critical and scientific thinking skills, communication skills and value acquisition. In this context, it is necessary to utilize texts in different genres belonging to different themes. The purpose of this study is to examine the informative texts in 5th - 8th grade Turkish textbooks in terms of theme and genre. Five different sub-goals have been identified for this purpose. Within the scope of the research, Turkish textbooks recommended by the Ministry of National Education for the 2016-2017 academic year were discussed. In this study, which is in the qualitative research design, method of document examination is used. And the data are analyzed with descriptive analysis. The findings are presented in table form. As a result of the study, it was seen that there were not much differences among the books in terms of the distribution of informative genres. The most common types of informants in books are trials. Interviews and autobiographies were not found. Also, as the class level increases, the ratio of the texts in the informative type increases among the total texts found in the books. When the distribution of informative texts to reading and listening texts is examined, it was found that more text was included in the books. It has also been observed that the same text examples are used in some textbooks.

Keywords: textbook, informative text, theme, genre.

Özet

Ders kitaplarında yer alan metinler Türkçe dersleri için önemli materyallerdir. Dilin doğru ve etkili kullanımı, eleştirel ve bilimsel düşünme becerisi, iletişim becerisi ve değer edinimi gibi birçok kazanımın gerçekleştirilmesinde metinlerden yardım alınabilir. Bu bağlamda derslerde öğrencilerin farklı temalara ait farklı türlerdeki metinlerle karşılaştırılması gerekir. Bu çalışmanın amacı, 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinleri tema ve tür açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda beş farklı alt amaç belirlenmiştir. Araştırma kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2016-2017 eğitim-

¹ Yüksek lisans öğrencisi, Necmettin Erbakan Üni., Eğitim Bilimleri Ens., Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğt. ABD. zceylan93@hotmail.com

² Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üni., Ahmet Keleşoğlu Eğt. Fak., Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğt. Bölümü, Türkçe Eğt. ABD. anercan@konya.edu.tr

³ Yrd.Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üni., Ahmet Keleşoğlu Eğt. Fak., Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğt. Bölümü, Türkçe Eğt. ABD. sakpinar@konya.edu.tr

öğretim yılı için tavsiye edilen Türkçe ders kitapları ele alınmıştır. Nitel araştırma deseninde olan bu çalışmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve veriler betimsel analizle incelenmiştir. Elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur. Çalışma sonucunda, bilgi verici türlerin temalara dağılımı açısından kitaplar arasında büyük farklılıklar olmadığı görülmüştür. Kitaplarda en fazla yer verilen bilgi verici tür deneme iken mülakat ve otobiyografi türlerinde örnekler rastlanmamıştır. Ayrıca sınıf düzeyi arttıkça kitaplarda bulunan toplam metinler içinde bilgi verici türdeki metinlerin oranının arttığı tespit edilmiştir. Bilgi verici türdeki metinlerin okuma ve dinleme metinlerine dağılımı incelendiğinde, okuma metnine daha fazla yer verildiği saptanmış ayrıca bazı ders kitaplarında aynı metin örneklerinin kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: ders kitabı, bilgi verici metin, tema, tür.

Giriş

Ders kitapları, gelişen teknolojiye rağmen çoğu öğretmen ve öğrenci için temel kaynak olmaya devam etmektedir. Bu kitaplarda yer alan metinler, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilen, kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, bilimsel düşünen, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan, yorumlayan bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü (TDK, 2011: 1667) şeklinde tanımlayabileceğimiz metin, Fransızca'da dokumak ya da örmek anlamına gelen *texte* kelimesinden türemiştir. Türkçedeki *tekstil* kelimesinde olduğu gibi metin, dille oluşturulmuş anlamlı bir örüntü ve bütünü anlatmaktadır (Güneş, 2014: 250).

Metinler aracılığıyla dil bilgisi kuralları, dil becerileri ve değerler öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Bu bakımdan metinler Türkçe dersi için bir iskelet görevi görür. Türkçe dersinin ayakta kalabilmesi için nitelikli metinlere gereksinim vardır (Solak ve Yaylı, 2009: 446). Bu kapsamda ders kitaplarında yer alacak metinler, uygun temalar altında ve farklı metin türleriyle sunulmalıdır.

Temalar, ders kitaplarına alınacak metinlerin altında toplandıkları şemsiye kavramları ifade eder. Burada benzer konuları işleyen metinlerin alt temalar hâlinde bir temada toplanması söz konusudur. Öğrencilerin değişik türlerde metinleri görmesi kadar farklı temaları tanıması da önemlidir.

Metin türü ile kastedilen ise, edebiyat eserlerinin biçim, teknik özellikler ve konular açısından ayrıldığı çeşitlerdir (Kolaç, 2009: 596). Ürünü (2011: 6), metin türünü, bir metnin yerine, mahiyetine, işlevine göre şekil ve dil anlatım yönünden almış olduğu hâlin sonucu olarak düşünmektedir.

Kaynaklarda farklı gruplandırmalarına rastlanabilecek olan metin türlerini, Aktaş ve Gündüz (2009: 243) form yazılar, öğretici metinler ve edebî türler (anlatma esasına bağlı kurmaca metinler- lirik metinler- dramatik metinler) olmak üzere üçe ayırır. Erkul (2007: 107)'ün ise bu ayrımı; olaya dayalı türler, düşünceye dayalı türler ve duyguya dayalı türler şeklinde yaptığı görülür. Olaya dayalı türler altında hikâye, roman, tiyatro, efsane, masal, destan, anı, fabl ve gezi yazısı alınmıştır. Düşünceye dayalı türlere ise makale, fıkra, sohbet, deneme, eleştiri ve inceleme dâhil edilmiştir.

Güneş (2014: 251) metin türleri için farklı sınıflamalar yapmıştır. Metinleri işlevleri bakımından edebî metinler ve öğretici metinler olmak üzere iki grupta toplar. Edebî metinleri; şiir, masal, destan, hikâye, roman, tiyatro, karagöz, ortaoyunu şeklinde sıralamıştır. Öğretici metinleri ise; makale, sohbet, deneme, fıkra, röportaj, eleştiri, hatıra, gezi, mektup vb. biçiminde verir.

Çalışmamızda söz konusu edilen bilgi verici metinlere, kaynaklarda öğretici metin veya düşünce yazısı adlarıyla da rastlanmaktadır. 2015 Türkçe öğretim programında bilgi verici metinler adıyla yer aldığı için çalışmada bu adlandırma esas alınmıştır. Bu metinler, okuyucuya bilgi vermek amacıyla kaleme alınır. Ders verme gayesi

bulduğundan sanat kaygısı taşımayan bilgi verici metinler, açık, sade ve anlaşılır bir üslupla yazılır.

Bilgi verici metinlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Bilgi verme amaçlıdır.
- Nesnel bilgilere yer verilir.
- Sözcükler ve cümleler gerçek anlamlarıyla yer alırlar.
- Tanımlar, yer, zaman, miktar gibi somut bilgiler içerir.
- Sunulan somut, sayısal bilgiler grafiklere, çizelgelere, tablolara dönüştürülür.
- Anlatıcı nesnel bir tutum izler. Anlatıcının izine neredeyse hiç rastlanmaz.
- Anlatım sade, cümleler kısadır.
- Terimler ve teknik kelimeler yoğun olarak kullanılır.
- Okur bilgi almaya odaklanır.
- Metnin sonunda yazarın iletmek istediği mesaj ya da mesajlar açık ve nettir.
- Yazarın sunduğu iletilerin gerçek yaşamda karşılığı vardır (Kolaç, 2009: 603).

Literatür tarandığında araştırmacıların Türkçe ders kitabındaki metinleri çoğunlukla bilgi verici ve hikâye edici metinler olmak üzere bir arada inceledikleri görülür (Baş, 2003; Kolaç, 2009; Korkmaz, 2013; Pilav ve Oğuz, 2013, Solak ve Yaylı, 2009; Üründü, 2011). Ayrıca ders kitaplarındaki hikâye edici metinleri ayrı olarak ele alan ve farklı açılardan inceleyen (Çelik, 2011; Çoban ve Tabak, 2011; Fırat ve Mocan, 2014; Somuncu, 2010; Temizkan ve Atasoy, 2014) birçok çalışmanın olduğu da saptanmıştır. Yine şiir türü ile ilgili de yapılmış (Çapoğlu ve Okur, 2015; Ercan, 2014; Kemiksiz, 2016; Küçükavşar ve Hasırcı, 2013) araştırmalar mevcuttur.

Bilgi verici metinler üzerine yapılan çalışmalar ise az sayıdadır. Bu çalışmalarda, düşünce yazılarının eğitimdeki yeri ve önemi (Gök, 2006) ve bilgilendirici metinlerin öğrencilerin söz varlığına katkısı (Uyar, 2012) konularının üzerinde durulduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metinleri tema ve tür açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar şu şekildedir:

1. 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin temalara göre dağılımı nasıldır?
2. 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metin türleri nelerdir?
3. 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tüm metinler içinde bilgi verici metinlerin dağılımı nasıldır?
4. 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine dağılımı nasıldır?
5. 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında aynı bilgi verici metin örneklerine yer verilmiş midir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma deseninde olan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, toplum bilimlerinin bazı alanlarında görüşme ya da gözlem yoluyla bilgi toplanamadığı durumlarda o alanlardaki dokümanların incelenerek bilgi edinilmesidir (Alnıaçık ve İslamoğlu, 2016: 224). Bu inceleme, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

İncelenen Türkçe Ders Kitapları

Araştırma kapsamında incelenen Türkçe ders kitapları, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında okutulacak ilk ve ortaöğretim ders kitapları listesinden belirlenmiştir. Karşılaştırma yapmak için her sınıf seviyesinde Millî Eğitim Bakanlığına ait ders kitabı ile özel bir yayınevine ait ders kitabı araştırmaya dâhil edilmiştir. Ancak yayımlanan listede 5. sınıf Türkçe dersi için sadece MEB yayınları uygun görüldüğünden veriler tek yayın üzerinden değerlendirilmiştir. Bu kapsamda,

5. sınıflarda: MEB

6. sınıflarda: MEB ve Dörtel

7. sınıflarda: MEB ve Meram

8. sınıflarda: MEB ve Dikey yayınevlerince hazırlanan Türkçe ders kitapları ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Elde edilen veriler üzerinde betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analize göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224).

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ilk alt amacı *5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin temalara göre dağılımı nasıldır?* şeklindedir. Yedi ders kitabı bu açıdan incelenmiş ve bulgular her sınıf düzeyi için ayrı tablolarda sunulmuştur.

Tablo 1: 5. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabındaki Bilgi Verici Metinlerin Temalara Göre Dağılımı

5. SINIF	
TEMALAR	MEB
Vatandaşlık Bilinci	2
Millî Mücadele ve Atatürk	2
Millî Kültürümüz	4
Bilim ve Teknoloji	2
Biz ve Değerlerimiz	1
Sanat ve Toplum	2
Sağlık, Spor ve Oyun	2
Dünya ve Çevre	1

Tablo 1 incelendiğinde, 5. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerin sekiz farklı tema altında toplandığı görülür. Her temada en az bir tane bilgi verici metin bulunmaktadır. Bilgi verici metinlerin en fazla yer aldığı tema ise *Milli Kültürümüz* temasıdır.

Tablo 2: 6. Sınıf MEB Yayınları ve Dörtel Yayıncılık Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Verici Metinlerin Temalara Göre Dağılımı

TEMALAR	6. SINIF	
	MEB	DÖRTEL
Atatürk	3	4
Doğa ve Evren	3	3
Duygular	1	-
Okuma Kültürü	3	1
Sevgi	1	2
Zaman ve Mekân *	3	-
Milli Kültür **	-	3

Tablo 2'deki verilere göre MEB yayınları ve Dörtel yayıncılık ders kitaplarında bulunan altışar temadan beşi ortaktır.

MEB yayınlarına ait ders kitabında her temada bilgi verici metin türüne rastlanırken Dörtel yayınlarında *Duygular* temasıyla ilgili bilgi verici metin olmadığı görülür.

Yayınevleri arasında bilgi verici metinlerin temalara dağılımında büyük farklar görülmemektedir. Temalardaki bilgi verici metin sayıları birbirine yakındır.

Tablo 3: 7. Sınıf MEB Yayınları ve Meram Yayıncılık Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Verici Metinlerin Temalara Göre Dağılımı

TEMALAR	7. SINIF	
	MEB	MERAM
Atatürk	1	2
Doğa ve Evren	2	4
Milli Kültür	3	2
Toplum Hayatı	3	4
İletişim *	3	-
Kavramlar ve Çağrışımlar *	3	-
Kişisel Gelişim **	-	3
Sevgi **	-	1

Tablo 3'e göre, MEB yayınları ve Meram yayıncılık ders kitaplarında bulunan altı temadan dördü ortaktır.

MEB yayınları Türkçe ders kitabında en az bilgi verici metnin yer aldığı tema *Atatürk* temasıdır. Atatürk temasının yer aldığı araştırma kapsamındaki diğer tüm kitaplarla karşılaştırıldığında, bu durumun farklılık arz ettiği söylenebilir.

Bilgi verici metinler 7. sınıf MEB yayınlarında yer alan diğer temalara dengeli bir şekilde dağılmıştır.

* Sadece 6. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan tema.

** Sadece 6. sınıf Dörtel Türkçe ders kitabında yer alan tema.

* Sadece 7. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan temalar.

** Sadece 7. sınıf Meram Türkçe ders kitabında yer alan temalar.

Meram Türkçe ders kitabında ise en az bilgi verici metnin yer aldığı tema, *Sevgi* teması olmuştur. En fazla bilgi verici metne ise *Doğa ve Evren* ile *Toplum Hayatı* temalarında rastlanmıştır.

Tablo 4: 8. Sınıf MEB Yayınları ve Dikey Yayıncılık Türkçe Ders Kitabındaki Bilgi Verici Metinlerin Temalara Göre Dağılımı

TEMALAR	8. SINIF	
	MEB	DİKEY
Atatürk	4	2
Millî Kültür	2	2
Toplum Hayatı	2	3
Zaman ve Mekân	3	3
Kişisel Gelişim *	2	-
Okuma Kültürü *	3	-
Duygular **	-	1
Sevgi **	-	1

Tablo 4'teki verilere göre, MEB yayınları ve Dikey yayıncılık ders kitaplarında yer alan altı temadan dördü ortaktır.

MEB yayınları Türkçe ders kitabında en fazla bilgi verici metne *Atatürk* temasında yer verildiği tespit edilmiştir.

Bilgi verici metinler diğer temalara dengeli bir şekilde dağıtılmıştır. Dikey Türkçe ders kitabında bilgi verici metinlerin *Duygular* ve *Sevgi* temalarında daha az tercih edildikleri görülür.

Araştırmanın 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgi verici metin türleri nelerdir? alt amacına ilişkin yapılan incelemede elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5: 5 - 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgi Verici Türler

BİLGİ VERİCİ TÜRLER	5. SINIF			6. SINIF			7. SINIF		8. SINIF	
	MEB	MEB	DÖRTEL	MEB	MERAM	MEB	DİKEY	MEB	DİKEY	
Belgesel	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bilgilendirici ⁴	9	-	-	-	-	-	-	-	-	
Biyografi	1	1	2	1	1	3	1	1	1	
Deneme	2	5	6	7	9	4	4	4	4	
Eleştiri	-	-	-	-	-	1	1	1	1	
Gezi Yazısı	1	2	1	2	2	1	1	1	1	
Köşe Yazısı	-	1	1	1	-	-	-	-	-	
Makale	1	2	2	2	2	2	3	2	3	
Söyleşi	-	3	1	2	2	4	1	4	1	
Söylev	-	-	-	-	-	1	1	1	1	
TOPLAM	16	14	13	15	16	16	12	16	12	

Tablo 5 değerlendirildiğinde, bilgi verici türler içerisinde en çok denemenin tercih edildiği görülmektedir. Öğrenciler deneme ile çok karşılaştıkları için bu metin türünün

* Sadece 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabında yer alan temalar.

** Sadece 8. sınıf Dikey Türkçe ders kitabında yer alan temalar.

⁴ 5. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında bazı metinlerde tür ayırımına gidilmeyip bilgilendirici metin olarak adlandırıldığından tabloya bu şekilde dâhil edilmiştir.

özelliklerini öğrenir. Ancak bazı türlerinin örneklerine yer verilmemişken deneme türüne bu kadar çok yer verilmesi öğrencilerin çeşitli metin türlerini tanımlarına engel olmaktadır. Bu da türlerin dengeli bir şekilde dağılmasına mâni olmaktadır.

MEB yayınları ve özel yayınevleri arasında türleri kullanım çeşitliliği ve sıklığı açısından büyük farklar görülmektedir. Tespit edilen en belirgin fark 7. sınıf MEB yayınlarında köşe yazısı türünde bir metin yer alırken 7. sınıf Meram yayıncılıkta bu türe ait örnek bir metnin yer almamasıdır. Bunun dışında söyleşi türünün 6. ve 8. sınıflar MEB ders kitaplarında özel yayınevlerine göre daha fazla tercih edildiği tespit edilmiştir. Yine biyografi türünde de 8. sınıf MEB yayınlarında üç örnek görülürken Dikey yayıncılıkta bir metin bulunmaktadır. Bu durumlar farklı yayınevlerine ait kitapları okuyan öğrenciler arasında türleri tanıma açısından farklılıklara yol açabilir.

Eleştiri ve söylev türüne sadece 8. sınıfta birer örnekle yer verilmiştir. Bu türlere alt sınıflarda yer verilmeme sebebinin öğrencinin seviyesine uygunluk ilkesi olduğu düşünülmektedir. Ancak eleştiri türünün alt sınıflarda yer almaması ve 8. sınıfta da tek örnekle verilmesi öğrencilerin programın genel amaçları arasında bulunan eleştirel düşünme, farklı bakış açıları kazanma ve yorum yapma gibi becerileri kazanmalarında yetersiz kalmalarına neden olabilir.

Tablo incelendiğinde, bilgi verici metin türlerinden olan mülakat ve otobiyografiye hiçbir kitapta yer verilmediği görülmüştür. Mülakat türündeki metinler, çocuğun konuşma kabiliyetini geliştirmesi, çevresiyle etkili iletişim kurması, gözlem yapıp veri toplaması ve araştırma probleminden yola çıkarak hayatın her alanındaki problemlere çözüm üretebilmesini destekleyeceğinden ders kitaplarında tercih edilebilir. Otobiyografiye ise, çocuğa kendini tanıtmamasını ve yaşadıklarını daha iyi ifade edebilmesini öğretebileceği, ayrıca biyografi türüyle ayırımının netleştirilebilmesi için ders kitaplarında yer alması uygun olabilir.

Farklı metin türleriyle karşılaşmayan öğrenciler tüm metin türlerinin özelliklerini öğrenmiş olmaz. Bazı türlerin eksik kalması öğrencilerin metin türleri açısından karşılaştırma yapmasına engel olmaktadır.

Araştırma kapsamında yer alan 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tüm metinler içinde bilgi verici metinlerin dağılımı nasıldır? alt amacına ilişkin yapılan incelemede, şu bulgular elde edilmiştir:

Tablo 6: 5 - 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Tüm Metinler İçinde Bilgi Verici Metinlerin Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	Yayınevleri	Toplam Metin	Bilgi Verici Metin	Oran
5. Sınıf	MEB	52	16	% 31
6. Sınıf	MEB	36	14	% 39
	Dörtel	38	13	% 34
7. Sınıf	MEB	36	15	% 42
	Meram	36	16	% 44
8. Sınıf	MEB	36	16	% 44
	Dikey	36	12	% 33

Tablo 6'da dört sınıf düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında bulunan bilgi verici metinlerin toplam metinler arasındaki yeri görülmektedir. Sınıf düzeyi arttıkça ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin de arttığı söylenebilir. Öğrencilerin ilgi alanları ve seviyeleri göz önünde bulundurulduğunda bu durumun yerinde olduğu düşünülebilir. Ancak 8. sınıf Dikey yayınları ders kitabı bu tespite uymaz.

5 - 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Verici Metinlerin Tema ve Tür Açısından İncelenmesi 303

5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin okuma, dinleme ve serbest okuma metinlerine dağılımı nasıldır? sorusu için yapılan incelemede elde edilen bulgular Tablo 7 ile verilmiştir:

Tablo 7: 5 - 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgi Verici Metinlerin Okuma, Dinleme ve Serbest Okuma Metinlerine Dağılımı

	5. SINIF	6. SINIF		7. SINIF		8. SINIF	
	MEB	MEB	DÖRTEL	MEB	MERAM	MEB	DİKEY
Okuma Metinleri	12	7	7	7	7	7	7
Dinleme Metinleri	4	2	5	1	3	2	2
Serbest Okuma Metinleri	-	5	1	7	6	7	3
Tüm Bilgi Verici Metinler	16	14	13	15	16	16	12

Tablo 7 değerlendirildiğinde, bilgi verici metinlerin okuma ve dinleme metinlerine dengeli dağılmadığı; daha çok okuma metinleri şeklinde verildiği görülür. Okuma ve dinleme metinleri arasındaki en yakın dağılım 6. sınıf Dörtel yayınlarına aittir.

Bu alt amaca dair bir diğer tespit, bilgi verici metinlerin serbest okuma metinlerinde yer alma durumu ile ilgilidir. 6. sınıf Dörtel Türkçe ders kitabı hariç diğer kitaplarda, bilgi verici türlerin serbest okuma metinleri için tercih edilme oranı, dinleme metinlerinden daha fazladır.

Serbest okuma metinlerini öğretmen, serbest okuma saatlerinde öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak için kullanabileceği gibi gerçekleşmediğini düşündüğü kazanımları vermek için de kullanabilir.

Ayrıca 6 – 8. sınıf düzeyinde incelenen kitapların her birinde bilgi verici türde yazılmış okuma metni sayısının yedi olması dikkat çekicidir.

5. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında ise serbest okuma metni bulunmamaktadır.

5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında aynı bilgi verici metin örneklerine yer verilmiş midir? sorusuna dair yapılan incelemede, iki metnin aynı sınıf seviyesinde, farklı yayınevlerince hazırlanmış ders kitaplarında kullanıldığı görülmüştür. Söylev türündeki *Onuncu Yıl Nutku* metni ile *Misafirliklerimiz* adlı söyleşi türündeki metin, 8. sınıfta hem MEB hem Dikey yayınlarında yer almaktadır.

Bir metnin ise farklı iki sınıf seviyesindeki ders kitabında da kullanıldığı tespit edilmiştir. *Anadolu'da Kilim Demek* isimli metin, hem 6. sınıf Dörtel yayıncılıkta hem de 8. sınıf Dikey yayıncılıkta bulunmaktadır. Deneme türündeki bu metin 6. sınıf kitabında dinleme metni olarak yer almakta iken 8. sınıfta serbest okuma metni olarak görülür. Ayrıca 6. sınıf ders kitabındaki metnin kısaltılarak verildiği anlaşılmıştır. Bu durumun metnin, dinleme metni olmasının yanı sıra öğrenci seviyesine uygun hâle getirilme amacıyla gerçekleştiği düşünülebilir.

Bir diğer tespit, *Okumak* adlı metnin iki farklı kitapta da yer aldığı ve söz konusu metnin türünün belirlenmesinde tutarsızlık olduğudur. Bu metnin türü, 6. sınıf Dörtel yayıncılık Türkçe ders kitabında anı olarak verilirken 8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında söyleşi olarak yer almıştır. Her iki sınıf seviyesindeki kitapta da serbest okuma metni olarak yer alan bu metin, tutarsızlığın giderilmesi için tarafımızdan incelenmiştir. Metinde

yazar kişisel duygu ve düşüncelerini okuyucuyla konuşuyormuş gibi açık ve samimi bir üslupla ifade etmiştir. Yazarın “Bir an kendinizi tek başınıza bir odaya kapatılmış olarak düşünün. Biraz ekmek ve su bulduktan sonra ilk arayacağınız şey dilinizden anlayan konuşacak bir insandır, değil mi?” gibi sorular sorması metni okuyucuyla karşılıklı konuşma havası içinde kaleme aldığını gösterir. Bu özelliklerden yola çıkarak metnin türünün söyleşi olduğu kanaatine varılmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin temalara dağılımı bakımından yayınevleri arasında büyük farklar görülmektedir. Ancak Üründü (2011) araştırmasında bazı metinlerin ana temaya uygun olmadığı hatta aynı metnin farklı kitaplarda farklı temalara dâhil edildiğini söyler.

İncelenen ders kitaplarında bütün sınıf düzeylerinde ve yayınlarda bilgi verici metin türlerinden en çok denemenin tercih edildiği saptanmıştır. Öğrenciler bu türün özelliklerini daha iyi kavrar ancak bir türe ait örneğin diğerlerinden çok olması dağılımın dengeli olmasını engellemektedir. Öğrencilerin sürekli aynı türlerle karşılaşması dersi tekdüze bir hâle getirecektir ve öğrencilerin farklı türleri görmesini engelleyecektir. Ayrıca Solak ve Yaylı (2009) da araştırmalarında ders kitaplarındaki türlerin dengeli dağıtılmadığını söylemektedir.

Bazı metin türleriyle ilgili ise sadece bir örneğe rastlanmıştır. Tek örneğin öğrencilerin metin türünü kavraması için yeterli olmadığı düşünülmektedir. Mülakat ve otobiyografi türlerine ise hiçbir kitapta yer verilmediği görülmüştür. Oysaki 8. sınıfın sonunda yapılan Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sınavının soruları incelendiğinde; bilgi verici türlerle ilgili dört soruya rastlanır. Bu dört sorudan ikisinin cevabı biyografidir. Ancak incelenen yedi ders kitabının beşinde biyografi türüne ait sadece birer örnek görülür. Ayrıca biyografinin sorulduğu iki sorunun da seçeneklerinde otobiyografi türüne yer verildiği tespit edilmiştir. Fakat belirtildiği gibi incelenen kitaplarda otobiyografi türüne dair hiçbir örneğe rastlanmamıştır. Bu nedenle öğrencilerin, bu türü diğer türlerden ayırmakta zorluk çekebileceği düşünülebilir. Bu bağlamda ders kitaplarındaki metinlerde farklı türlere yer verilmemesinin öğrencilerin metin türleri açısından karşılaştırma yapmasını engelleyecektir. Yine Baş (2003) da 6. sınıf Türkçe ders kitapları üzerinde yaptığı çalışmasında, incelenen kitaplarda kurgusal yazınsal türlerin yeterli sayıda bulunurken bilgi veren yazınsal türlerin yeteri kadar yer almadığını ortaya koymuştur.

İncelenen ders kitaplarında genel olarak sınıf düzeyi arttıkça kitaplarda yer verilen bilgi verici metin sayılarının da arttığı tespit edilmiştir. Yalnızca bir kitap bu sistemin dışında kalmaktadır.

Bilgi verici metinlerin okuma ve dinleme metinlerine dağılımı dengeli değildir. İncelenen ders kitaplarında bilgi verici türdeki metinlerin daha çok okuma metni biçiminde verildiği görülür.

Bazı kitaplarda aynı metin örneklerine rastlanmaktadır. Özellikle farklı sınıf düzeyleri için farklı metinlerin tercih edilmesi ve bu metinlerin türünün özelliklerini iyi yansıtması beklenmektedir. Ayrıca metnin türünün belirlenmesinde dikkatli davranılmalıdır. Üründü (2011) metin türü ayrımında gerekli hassasiyetin gösterilmediğini, metin türü belirleme konusunda birtakım eksiklikler bulunduğunu ifade eder. Özellikle deneme-söyleşi-makale türlerinin yer yer birbirine karıştırıldığını ve tür belirlemede bildirme yazısı, düşünce yazısı, öğretici metin gibi genel isimlerin kullanıldığını dile getirir.

Kaynakça

A) İncelemeye Esas Olan Kaynaklar

- Arhan, S., Başar, S. ve Demirel, T. (2013). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Arhan, S., Gültekin, İ., Başar, S., Coşkun, S., Demirel, T. ve Türker, H. (2015). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Arhan, S., Gültekin, İ., Başar, S., Demirel, T. ve Türker, H. (2011). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Erdal, N. (2012). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Özbay, V. ve Demirel, A. (2015). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Sarbay, A. (Tarihsiz). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*. İstanbul: Meram Yayıncılık.
- Tetik, N., Zorlu, N., Türker, H. ve Polat, Z. (2016). *Ortaokul Ders Kitabı Türkçe 5. Sınıf*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

B) Diğer Kaynaklar

- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2009). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ.
- Almaçık, Ü. ve İslamoğlu, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). İstanbul: Beta Basım.
- Baş, B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme. *TÜBAR VIII*, 13, 257-265.
- Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5/3, 90-104.
- Çelik, İ. B. (2011). *İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öyküleyici Metinlerin Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırma Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Çoban, A. ve Tabak, G. (2011). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerin Hikâye Haritalama Yöntemine Göre İncelenmesi. *Journal of European Education*, 1/1, 43-50.
- Ercan, A. N. (2014). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Şekil, Tema ve Tür Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2/2, 15-27.
- Erkul, R. (2007). *Cümle Metin Bilgisi* (2. Baskı). Ankara: Anı.
- Fırat, H. ve Mocan, A. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâyelerde Yer Alan Değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18/3, 25-49.
- Gök, B. (2006). *İlköğretim VIII. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Düşünce Yazılarının Eğitimdeki Yeri ve Önemi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kemiksiz, Ö. (2016). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Şiirin Yeri. *Kesit Akademi Dergisi*, 2/4, 284-303.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6/1, 594-626.
- Korkmaz, C. (2013). *İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür, Tema ve İçerik Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2013). Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuğa Göreliliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/ 24, 57-76.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler*, 3/2, 16-29.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/9, 444-453.

- Somuncu, S. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebi Metinlerin İçerdiği Evrensel Değerlere ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 193-219.
- Temizkan, M. ve Atasoy, A. (2014). Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâye Türündeki Metinlerin Üst Yapı Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/3, 210-237.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uyar, Ö. B. (2012). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Öğrencilerin Söz Varlığına Katkısı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On dokuz Mayıs Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Üründü, V. (2011). 6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Tıpkı Basım.